



כסלו תשפ"ג  
דצמבר 2023

## העדר מודיעין גלוי מביד ומחייב סיפור כיסוי: התראה על הפלגת ספינת המעפילים ל"ה גיבורי גוש עציון

אל"ם בדימוס דניאל רוזן

### רקע – מודיעין התקשורת הבריטי

התעבורה האלחוטית של הסוכנות ו'ההגנה' הייתה לבריטים מקור מודיעין עיקרי במלחמה בהעפלה. הבריטים האזינו לתעבורה האלחוטית, שברו את הצפנים ופענחו את תוכן השידורים. הבריטים הקפידו על 'בטחון מקורות'. מודיעין התקשורת הוסתר אפילו מאנשי מודיעין בריטיים שעסקו במלחמה בהעפלה, כולל כאלה שניתחו מקורות אחרים באותם הנושאים, והם קיבלו רק חומר 'מחוטא', שמקורו הוסתר. המברק הבריטי המוצג כאן ממחיש את דרכי הפעולה של המודיעין הבריטי.

### ספינת המעפילים ל"ה גיבורי גוש עציון

ספינת המעפילים ל"ה גיבורי גוש עציון נקראה על שם 35 לוחמי הפלמ"ח והח"י, שנפלו בדרכם להגיש עזרה לתושבי גוש עציון הנצור ונפלו כולם בקרב, ב-16 בינואר 1948.

הספינה, ששמה הקודם היה Sylvia Starita, הייתה ספינת מפרש דו־תרנית עם מנוע דיזל, בתפוסה של 150 טון, שהושקה בתחילת שנות ה-20.<sup>1</sup> מפקד הספינה היה יצחק לנדואר והגדעוני (האלחוטן) בספינה היה יחיאל אדמוני.<sup>2</sup>

הספינה הפליגה מוונציה ב-17 בינואר 1948, כשעליה 274 מעפילים. במהלך היציאה מהנמל נתקעה על שרטון חול וחולצה בידי גוררות. במהלך מסעה הצליחו המלווים והצוות להתגבר על סערות קשות ועל תקלה במנוע. המסע התארך מעבר למתוכנן ותנאי החיים של המעפילים הלכו והידרדרו עם הצטמצמות המזון והמים. בתוכנית היה להיפגש עם הספינה 'רונדין' (שם מקורי; זאת הספינה שביצעה את הפלגות המעפילים 'אנצו סרני' ביולי 1946 ו'בוניס ולוחמים' בפברואר 1948) כדי להעביר אליה את המעפילים ולחזור לאיטליה, אך הדבר לא התבצע עקב תקלות שונות.

חילופי המברקים מעידים על קשר תקין עם הספינה. הקשר עם הארץ הוקם ב-27 בינואר.<sup>3</sup>

מטוס סיור בריטי איתר את הספינה ב-31 בינואר, וכעבור שעות אחדות ירטה אותה המשחתת HMS Childers. למחרת הצטרפה המשחתת HMS Chaplet, ובמרחק מיילים בודדים מעכו חסמו

<sup>1</sup> ארכיון תולדות 'ההגנה' 14/242.

<sup>2</sup> יליד תל אביב, 1926. התנדב לפלמ"ח בשנת 1944 ושירת בגדוד השלישי. עבר קורס אלחוט בשפיים בשלהי שנת 1945. בצה"ל היה אלחוטן בפקוד דרום ומדריך אלחוט בבה"ד 7. היה מנהל המחלקה להתיישבות של הסוכנות היהודית, מנהל התכנית לשיקום שכונות, מנהל קרן ג'ניסיס לפיתוח הנגב, סגן נשיא קרן יק"א.

<sup>3</sup> ספינות מעפילים קיימו קשר במחצית הראשונה של ההפלגה עם תחנת אלחוט סמוכה לנמל המוצא באירופה, ובמחצית השנייה של ההפלגה עם תחנת האלחוט של המוסד לעלייה ב' בתל אביב.

המשחתות את דרכה של הספינה וצוות השתלטות בריטי עלה עליה ללא התנגדות (הדו"חות הבריטיים טוענים שההשתלטות הייתה עם הגעת הספינה למים הטריטוריאליים). היא נגררה לנמל חיפה ומעפיליה, וביניהם המלווים, גורשו לקפריסין.

### המברק הבריטי

המברק, בסיווג דחיפות MOST IMMEDIATE, בסיווג בטחוני TOP SECRET GLINT FOG, נשלח מיחידת קישור מודיעין התקשורת בירושלים (SLU Clover) ב-27 בינואר 1948 בשעה 1800, והתקבל ביחידת קישור מודיעין התקשורת בפאיד (SLU Fayid) בשעה 2100.

המברק היה מיועד לקולונל ויליאם (ביל) מגן (Magan), קצין המודיעין הבריטי שהופקד על ניתוח מודיעין התקשורת והפצתו המבוקרת לשותפי הסוד בפלשתינה, ה־DSO (Defence Security Officer). מקום מושבו הקבוע היה בירושלים אך מאחר שהיה באותה עת בנסיעת עבודה במצריים, פנה אליו סגנו, מייג'ור רייט (Wright), בבקשה שיאשר לו מהלך מבצעי שלא סבל דיווי.

במברק בקשה שקולונל מגן יאשר להפיץ מידע על 'ספינה 37' באופן "בלתי שגרתי"<sup>4</sup>, שכן המידע המודיעיני הבלעדי על הספינה היה המידע המסווג שהושג מקליטת תשדורות הספינה ופענוחם, ומייג'ור רייט סבר כי נדרש להעביר את המידע מיידית לגורמים המבצעיים, תוך הסוואת מקורו.

לשון המברק היא:

1. "מידע FOG [הקוד הבריטי ליירוט ופענוח תעבורת הרדיו של 'ההגנה'] על ספינה 37 [ל"ה גיבורי גוש עציון] מראה שסביר שהיא תכנס לאזור החיפוש לכל המאוחר בבוקר ה־29 בינואר. העדר מוחלט של מידע גלוי שיכול לשרתנו כסיפור כיסוי מביך מאוד. נראה שדרך הפעולה היחידה היא כי המפקדה תשלח הודעה הטוענת למידע אמין על ספינת מעפילים עמוסה שהפליגה מבארי ב־23 בינואר ומעריכה כי היא מתקרבת עתה לחופי פלשתינה. לפיכך מבקש כי תשלח את ההודעה הבאה בערוץ המבצעי הרגיל, כך שתגיע לכאן [לירושלים] לא יאוחר מצהריי ה־28 לחודש, ואם אפשר – מוקדם יותר.

2. וזו לשון ההודעה: TOP SECRET BIGUT GIRDLE [שם קוד סתמי שנועד להציג כאילו המידע הגיע מסוכן כלשהו]. התקבל מידע מהימן שספינה הנושאת מפעילים בלתי־ליגליים הפליגה מאזור בארי [איטליה] ב־23 בינואר ומוערך שעתה היא מתקרבת לפלשתינה. אין מידע על תיאור, זהות או כמות הבלתי־ליגליים שעל הספינה. אבקשך לידע את [Command Palestine] COMPAL ואת [Air Officer Commanding] A.O.C. ולארגן חיפוש [אווירי] כמקובל".

לוט: המסמך הבריטי.

<sup>4</sup> כאשר הבריטים זיהו שידורי רדיו מספינת מעפילים 'חדשה', הם נתנו לה מספר שידורי, במקרה זה – FOG 37. עם הזמן הם ניתחו את שידורי הרדיו מהספינה וגילו את שמות הספינה (שמה האמיתי, והשם 'הסמלי', שהמוסד לעלייה ב' העניק לספינה).

**TOP SECRET GLINTFOG**

To: SLU FAYID                                      TOO: 271800/1/48  
      (L. S. I. C. FOR INFO)

From: SLU CLOVER                                    TOR: 272100/1/48

MOST IMMEDIATE

---

BRAN/YD 221. TOPSECRET GLINT FOG.

MAGAN from WRIGHT.

1. FOG information on ship 37 shows she will probably enter search area morning 29th January latest. Complete absence overt information to serve as cover for search is most embarrassing. Only course appears to be for G.H.Q. to send signal alleging reliable information of loaded illegal ship's sailing from BARI area about 23rd January and believed now approaching PALESTINE. Therefore request you despatch following signal through normal OPS channels, to reach here not later than noon 28th, and if possible earlier.

2. Begins. TOP SECRET BIGOT GIRDL. Reliable information received that ship with illegals aboard sailed BARI area about 23rd January and believed now approaching PALESTINE. No information of description, identity or numbers illegals aboard. Request you inform COMPAL and A.O.C. to arrange usual search. Ends.

ACTION

INFORMATION

D.D.3

M.I.5(2)

**מקרא:**

<b>שם</b>	<b>מקרא</b>
D.D.3	Deputy Director for Diplomatic Intelligence, GCHQ (Government Communications Headquarters)
FOG	הכינוי למודיעין שהופק מפענוח תשדורות האלחוט של 'ההגנה'
M.I.5	שירות הביטחון הבריטי
L.S.I.C	Liaison Signal Intelligence Cairo
SLU FAYID	שלוחת GCHQ בפאיד – Sigint Liaison Unit Fayid
SLU CLOVER	שלוחת GCHQ בירושלים – Sigint Liaison Unit CLOVER (Jerusalem)